

a place of residence for the clergy and the numerous people of Ukraine. Among the many emigrants who left Ukraine was Anatoliy Dublyansky, the future metropolitan of the Western European and Parisian of UAOC in the diaspora, a native of Volyn, who left a significant mark on the development of the culture of his native land and church life in Germany. Devoting his life to the UAOC, he worked hard for the establishment and existence of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in Germany, first as the priest and after the death of his wife – as the episcopal. Based on the Anatoliy Dublyansky's memories in this article the process of the formation of the Ukrainian Orthodox life of the UAOC in Germany after the Second World War has been presented. The number of parishes and clerics as well as pastoral, cultural, educational and publishing activities were established.

Key words: UAOC, Anatoly Dublyansky, emigration, parish, church, hierarchy, displaced persons, Germany.

УДК 271.4 (477)-78(091)

Ярослав Стоцький

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МАРІЙСЬКИХ ТОВАРИСТВ (ДРУЖИН) У СТРУКТУРІ УГКЦ: МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ

У статті досліджено утворення і генезис Марійських товариств в українських землях у греко-католицькому лоні, починаючи із початку 1600-х рр. і – до нашого часу на підставі відповідного бреве Папи Павла V на прохання греко-католицького митрополита Йосифа Веляміна Рутського з метою глибшої побожності віруючих до Богородиці і, загалом, до релігійного життя і практик у кожній парафії. Висвітлюється різнобічна діяльність цього припарафіяльного (церковного) товариства, яке проводило харитативні акції, допомагало лікарням, сиротинцям, школам, організовувало для віруючих реколекції, видавало просвітницьку релігійну літературу і часописи, розвивало серед жіноцтва і молоді справжню духовність, милосердя до ближнього та відданість Українській Греко-Католицькій Церкві із одночасним відкритим декларуванням своєї українськості, патріотичності, піднімаючи в українському суспільстві національний дух. На прикладі Марійського товариства (дружин) та різних його гуртків у Бучачі під духовною опікою отців-василіян Бучацького монастиря ЧСВВ, детально розкрито широку полівекторну діяльність членів цього марійського руху, його становлення, розквіт, занепад і новітнє відродження, що є загалом характерним для руху у XVII–XXI ст. в Україні. Окрім того, досліджено процес відродження і становлення Марійських дружин на сучасному етапі, який розпочався на початку 1990-х рр. у греко-католицьких парафіях в Україні. Також висвітлено, у статистичному контексті, мережу, кількість осередків і членів Марійських дружин у греко-католицьких архієпархіях, єпархіях і екзархатах як в Україні, так і в світі станом за 2015 р., що сприяє баченню цілісної картини розвитку і становичу марійського руху.

Ключові слова: Марійське товариство, Марійські дружини, духовний провідник, членкині, діяльність, розвиток.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що даний аспект дуже скупо введений в науковий обіг в сучасному українському релігієзнавстві та в історіографії попри те, що Марійські товариства (дружини), починаючи із початків 1990-х рр. переживають етап свого нового відродження в структурі УГКЦ, набуваючи рис однієї із найважливіших духовних мирянських спільнот, збагачуючи парафіяльне життя глибокою побожністю, особливим пошануванням Діви Марії – Богородиці, допомагаючи Церкві у різних сьогоденних викликах.

Метою дослідження є висвітлення становлення, етапів розвитку, занепаду та відродження Марійських товариств в українських землях у парафіях Української Греко-Католицької Церкви (далі – УГКЦ), зокрема Галицької митрополії. А предметом – їх діяльність у лоні УГКЦ, в тому числі й у Тернопільщині, на прикладі Марійських дружин і ролі в їх генезисі отців-василіян Бучацького монастиря ЧСВВ та розкриття становища марійського руху через статистичні дані мережі, кількості осередків і членів Марійських дружин в греко-католицьких архієпархіях, єпархіях та екзархатах в світі і в Україні на сучасному етапі.

Марійські товариства – станові припарафіяльні (церковні) організації, створені з метою поглиблення духовно-релігійного життя парафіян завдяки особливому пошануванню культу Діви Марії – Богородиці. Заснував цей рух у 1563 р. в Римі єзуїт о. І. Левніс.

На українсько-білоруських землях Марійські товариства розвинулися у школах із дозволу Папи Павла V на підставі бреве від 3 листопада 1615 р. на прохання греко-католицького митрополита Йосифа Веляміна Рутського.

У XVII–XVIII ст. їх було майже 40, переважно у василіанських школах. У зв'язку із кризою духовного життя ЧСВВ наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст., Марійські товариства занепали, але в другій половині XIX ст. у Галицькій митрополії їх відродив о. І. Дольницький. У 1920-х рр. марійський рух поширив у школах і об'єднав у Марійське товариство молоді з центром у Львові о. Й. Маркевич, ставши його першим головою. У 1927 р. у Львові відбувся перший з'їзд Марійських організацій, які на той час налічували в Галицькій митрополії понад 10 тис. членів у 50 Марійських дружинах, 35 Марійських кружках (гуртках) і 135 Марійських союзах. У 1939 р. в Галицькій митрополії діяли майже 250 осередків Марійських товариств (20 тис. членів), які поділялися на Марійські дружини для молоді середніх та вищих шкіл, Марійські гуртки для дітей і Марійські союзи спомагаючі, а також (із 1904 р.) Марійські товариства пань і (з 1938 р.) Марійські товариства чоловіків.

Щодо зазначеного, то ще у 1904 р. у Львові, згодом в усій Галичині виникло Марійське товариство пань (голова – О. Бачинська, духовним провідником був о. Т. Галушинський, ЧСВВ). У 1937 р. на з'їзді у с. Гошів (нині Долинського району Івано-Франківської області – примітка автора) Марійські дружини були зцентралізовані у секретаріат Марійських дружин, у т. ч. для греко-католицької інтелігенції з окремим статутом (голова – Є. Шарко, духовний провідник – о. І. Назарко), до нього спочатку належали тільки жінки, від 1938 р. – й чоловіки (перша чоловіча, дружина виникла у м. Ярослав (нині Польща – примітка автора). Марійські дружини були поширені також у повітових центрах колишнього Тернопільського воєводства. Центральний осередок Марійських товариств молоді у Львові розвинув у першій половині XX ст. (до заборони Греко-Католицької церкви у 1946 р.) активну видавничу діяльність.

Загалом, Марійські товариства видавали журнали «Поступ», «Наш приятель», «Вісник Марійського товариства», серії книг «Бібліотека «Нашого приятеля», «Цікаві оповідання», календарі тощо. Тільки книг апостоляту доброї преси видано понад 2 млн примірників. Марійське товариство молоді проводило харитативні акції, допомагало лікарням, організувало т. зв. замкнені реколекції, конгреси. Марійські дружини УГКЦ поширені не тільки в Україні, а й у діаспорних греко-католицьких єпархіях, у католицьких Церквах латинського обряду; в протестантських деномінаціях, через їх специфічне ставлення у конфесійних вченнях до ролі Діви Марії, цього руху нема.

Змістовним прикладом генезису і ренесансу Марійських товариств є їх діяльність в Бучачі у минулому і сучасному. Це братство «Sangregatio confraternitatis Mariannae» формувалося на виборній основі та в різні роки нараховувало від 38 – до 100 членів шкільної молоді під покровом Непорочного Зачаття Пресвятої Діви. Воно мало наступну структуру: префект, віце-префект, шість асистентів, шість підасистентів, секретар, підсекретар, касир, підкасір, чотири радники, сім відповідальних за порядок, решта – почесні члени. Першим префектом братства був Антон Сіявський, син закроцимського підчашого, а віце-префектом – Йосиф Багриновський, син теребовлянського чашника, котрих вибрано 20 січня 1758 р. [1, с. 4].

У Бучачі Марійську дружину заснували отці-василіани у 1757 р. [2, с. 232]. Тоді ректором бучацьких шкіл був о. Петро Лапінкевич, ЧСВВ, а духовним провідником Марійських дружин – о. Порфір Важинський, який згодом став Холмським єпископом. Також, у тих роках духовними провідниками Марійської дружини були священники Йоаникій Янушевський, Висаріон Мікульський, Партен Терлецький, Тимотей Щуровський та інші [3, с. 13].

Священик Р. Лукань у зазначеній в бібліографії праці вказував, що в Центральному василіанському архіві у Львові (тепер цей архів є окремим 684 фондом у Центральному державному історичному архіві України у Львові) зберігалося окреме бреве (оригінал) Папи Бенедикта XIV від 4 березня 1758 р. до Марійської дружини в Бучачі, у котрому він благословив усіх дружинників Бучача й надав повний відпуст упривеліюваному престолові Марійської дружини учнів у Бучачі [3, с. 12–13].

12 травня того ж року Львівський єпископ Лев Шептицький, погодившись із бреве Папи Бенедикта XIV, поставив і свій підпис під дозволом до діяльності Бучацького марійського братства [3, с. 12–13]. Дозволений відпуст проводили на Покрови Пресвятої Діви, а з 1854 р. – на свято Непорочного Зачаття Пресвятої Діви. На відпуст збиралися в монастирській церкві до 3000 вірних, із яких більшість приступала до таїнства сповіді, а під час недільних літургій і в святкові дні – біля 300 вірних [3, с. 12–13]. Бучацька Марійська дружина під духовною опікою місцевих василіан діяла до 15 липня 1893 р., коли василіанська гімназія перестала існувати [4, с. 18].

Для Марійських дружин характерною була гама товариств як їх складників, котрі організовувалися і функціонували залежно від обставин, суспільного статусу, статі, віку, інтелектуального рівня тощо. Незначний період дефункціональності Марійських дружин у Бучачі довго не тривав. У 1907 р.і в Бучачі отці-василіани відновили марійський рух і створили Марійське товариство пань – жінок із інтелігенції; його духовним провідником був о. Модест Пелех, ЧСВВ.

Товариство налічувало 20 осіб. Священик Модест виголошував духовну проповідь, а одна з пань мала доповідь, після чого починали дискусію та вирішували різні організаційні справи. В усі марійські свята членкині сповідалися і приймали св. євхаристію [2, с. 234]. Другою, утвореною у 1913 р. в Бучачі Марійською дружиною, стала дружина дівчат-міщанок із чисельністю 70 осіб. Її духовним провідником був василіанин о. Арсен Партика. У 1922 р. організовано Марійський союз для учениць гімназії та учительської семінарії, чисельністю 18 осіб. Духовно опікувався ними також о. Модест Пелех, який у 1923 році організував ще й Марійський союз для учнів державної гімназії, який налічував 27 осіб [2, с. 234–235].

Марійське товариство молоді керувалося, завдяки о. Іринееві Назарку, ЧСВВ, який змінив у 1932 році на посаді президента централі МТМ о. Йосафата Маркевича, «Основним статутом Марійських Дружин», «Катехизмом Марійських Дружин», користувалося квартальником «Вісник Марійських Дружин». Завдяки василіянам у Бучачі напередодні Другої світової війни діяли такі Марійські дружини: Марійська дружина пань (27 осіб); Марійська дружина дівчат-міщанок (75 осіб, провідник о. Висаріон Бородайко, ЧСВВ); Марійська дружина учнів при Місійному інституті ім. св. Йосафата (54 особи, провідник о. Йосафат Маркевич, ЧСВВ); Марійська дружина учнів державної гімназії (40 осіб, провідник о. Іван Терешкун); Марійська дружина учениць державної гімназії (29 осіб, провідник о. І. Терешкун); Марійська дружина ремісників (33 особи, провідник о. М. Грень) [2, с. 235].

Подібні організації та з назвою «Марійські кружки» (гуртки) діяли і в селах Бучацького повіту, розвиваючи серед жіноцтва та молоді глибоку духовність, практикуючи побожність, милосердя до ближнього, відданість своїй Церкві.

Але зі встановленням комуністично-атеїстичного правління у Західній Україні Марійський рух заборонено.

У наш час при Бучацькому монастирі отців-василіан діє Марійська дружина, відроджена на початку 1990-х рр. Її члени катехизують дітей, готують до першої св. сповіді й до урочистого св. причастя, проводять тематично-релігійні зустрічі, вечори для молоді та людей старшого віку, організовують вистави-роздуми «Хресна дорога» (до речі, провели це дійство першими в незалежній Україні), беруть активну участь у тематичних прощах із концертною програмою і духовними рефлексіями. Мають майстерний хор, який виконує релігійні та українські народні пісні й виступав у всіх регіонах України. Беруть участь у Всесвітніх зустрічах молоді, яка є учасником товариств при монастирях чи церквах. Ці зустрічі відбуваються за кордоном і збагачують бучацьку Марійську дружину додатковим досвідом, який її члени впроваджують в Україні [5, с. 2].

«Любі діти, візьміть квіти своєї душі, підіть на майське богослужіння і просіть Марію гарної долі для українського народу, для нашої неньки України», – такими словами звернувся до молоді християнський журнал «Наш приятель» у травні 1922 р. У ті роки дуже багато свідомих українських дітей вступали до Марійської дружини. Наприклад, бучачанка Анна Купчинська (1878 р. н.) в чотирнадцять літ стала дружинницею і до 1940 р. мала статус членкині Марійської дружини третього чину. Членами Марійської дружини були як дівчата, так і хлопці, що підтверджують численні фотографії.

У міжвоєнному періоді (1920–1930-х рр.) належати до Марійської дружини було почесно; одночасно – відкритим декларуванням українськості. Бо була це християнсько-патріотична молодь, котра своїм прикладом піднімала національний дух, підтримувала традиції рідного народу, несла в маси культуру й українські пісні, незважаючи на польське гноблення. Провідником Марійської дружини обов'язково був священик. Дружинниці також брали участь у церковно-парафіяльних справах: прали священничі ризи і хоругви, вишивали речі для інтер'єру храму, прибирали його до неділь і свят, а хлопці допомагали їм у цій святій справі. На Різдво організовували вертепи й ходили з колядою.

Час комуністичного безбожництва на довгі роки призупинив святу місію української молоді. Та все ж дух Марійського руху миряни зберігали і плекали. У їх середовищі, власне, колишні членкині Марійських дружин стали осередком для підпільної УГКЦ. Тут варто згадати членкиню Марійської дружини, а відтак сестру служебниці Непорочної Диви Марії Фловіану Стецюк, яка до 1940 р. була настоятелькою жіночого монастиря в Бучачі. Будинок теперішньої поліклініки був монастирем сестер служебниць і одночасно служив місцем духовної опіки для дітей дошкільного віку. Роки жорстких переслідувань не зламали духу цієї мужньої сестри. У 1952 р. вона повернулася в Бучач до своїх духовних дітей і під опікою Матері Божої заклала підпільний монастир у скромній хатині в селі Нагірянкя. На тому місці, де стояла ця хатина-монастир, сьогодні побудована каплиця – як вдячний спомин про сестер-монахинь [6, с. 172].

І хоча в радянський період більшість храмів Бучаччини та Бучача були закриті, колишня голова Марійської дружини Софія Береза зі сестрою Михасею робили віночки й потайки прикрашали двері храмів св. Покрови, Воздвиження Чесного Хреста Господнього, св. Михаїла в

Бучачі. А були й такі, які брали квіти та зі своїми дітьми сміливо йшли до закритої церкви бучацьких оо. Василіян і голосно співали марійські духовні пісні.

У травні 1994 р. при Бучацькому василіянському монастирі Марійська дружина під проводом о. Івана Майковича відновила свою діяльність. Першою головою Марійської дружини стала онука колишньої дружинниці Ірини Більської – Марія Голуб (сестра Міріам). Згодом її змінила Наталя Королюк, потім – Ольга Руда, тепер головою є Вікторія Павлішен.

Ця Марійська дружина станом на 1 червня 2018 р. налічувала 24 членкині. Не всі вони в одному гурті. Дехто обрав собі дорогу чернецтва: це Софія Керницька (сестра Стефанія), Надія Вітвицька (сестра Маґдаліна), Галина Смерека (сестра Герарда), Ольга Запужляк (сестра Ольга), Марія Голуб (сестра Міріам). Коли ці сестри приїжджають до родини, то насамперед поспішають до церкви в кімнату Марійської дружини, щоб у чомусь допомогти юним членкиням.

Сучасна Марійська дружина – це релігійна організація на честь Пречистої Діви Марії, мета діяльності якої – формувати у своїх членів справжню любов до Пречистої Діви Марії, за допомогою якої кожен, хто належить до Марійської дружини прагне стати правдивим християнином; прищепити любов і шану до власного обряду та Христової Церкви; розвинути покликання до всебічної діяльності дівчини, майбутньої жінки-матері, виховувати милосердя до покривджених та знедолених, скеровуючи їх до справжнього людського щастя, дотримуватися в усьому засад християнської любові. Для досягнення цієї багатогранної мети проводять спільні релігійні практики, серед яких: участь у св. Літургії, прийняття св. причастя, участь у прощах, релігійних походах; загальні та секційні товариські зустрічі; щорічні духовні реколекції; організація та проведення семінарів, концертів, створення бібліотеки і читальної зали; робота з відновлення традиційних українських обрядів; благодійна діяльність; випуск газети Марійської дружини «Я – Непорочне Зачаття» та інших друкованих видань, присвячених справам Марійського руху. Покровителями дружини є Пречиста Діва Марія і свята Тереза з Лізіє. Членом дружини може бути кожна дівчина, віком від 13 років, яка дотримується в щоденному житті норм християнської моралі та визнає Статут Марійської дружини. Кандидати мають бути зразковими у поведінці, дотримуватися Статуту Марійського товариства. Члени Марійської дружини мають повне право добровільного виходу з неї [7].

На початку червня 2007 р. в Бучацькому монастирі отців-василіян відбулася презентація мирянських рухів УГКЦ. Коротким словом про мирян і архієрейським благословенням презентацію відкрив тодішній правлячий єпископ Бучацької єпархії Іриней Білик. Також виступив голова Комісії у справах мирян при УГКЦ п. Юрій Підлісний. Він наголосив, що мирянські рухи відіграють велику роль у діяльності Церкви і є живою реакцією на потреби сьогодення. У презентації взяли участь голова Комісії у справах мирян Бучацької єпархії о. Олег Шумелда, отець-декан Зеновій Войтюк, парох церкви Св. Покрови о. Володимир Шафран, тодішній ігумен Бучацького монастиря отців Василіян о. Іван Майкович, священники інших деканатів, представники від мирян та державних структур. Ініціаторами акції були: провідник мирянського руху Бучацького деканату п. Василь Бабало, а також ігумен о. Іван Майкович [8, с. 2].

Отож, окремою заслугою бучацьких василіян є постійна духовна опіка марійським рухом – релігійним товариством, члени якого через глибоку побожність до Богородиці прагнуть удосконалити самих себе, а також стати своєрідними апостолами всякого добра для інших ближніх.

На початку 1990-х рр. Марійські дружини відновили свою діяльність у легалізованих в Україні УГКЦ, в т. ч. і в Тернопільщині. Так, у 2004 р. у Тернопільсько-Зборівській та Бучацько-Чортківській єпархіях діяли вже понад 150 осередків Марійських дружин, котрі об'єднували майже тисячу осіб. У травні того ж року в Марійському центрі у с. Зарваниця Тербовлянського району відбувся зїзд Марійських дружин Тернопільсько – Зборівської єпархії, в якому взяли участь 600 членів. Такі зїзди стали щорічними, що поступово набирало такої традиції і в інших архієпархіях і єпархіях УГКЦ.

27 травня 2017 р. відбулася 1-а Всеукраїнська проща Марійських дружин, у якій також взяли участь й Вівтарні дружини, до чудотворного місця Зарваницької Матері Божої. Загальна кількість учасників із 8 архієпархій і єпархій, в основному із західних областей України, становила 4703 (див. табл. 2). Марійські дружини УГКЦ мають свої осередки майже у більшості митрополій, архієпархій, єпархій і екзархатів УГКЦ в Україні і в світі. Так, у Західній Україні нараховується 511 осередків чисельністю 8647 членів, у Східній Україні, відповідно – 8 і 78, у Північній Америці та Австралії – 19 і 416, у Європі та Казахстані – 2 і 12, у Латинській Америці – 47 і 712 (див. табл. 1). Отож, загальна кількість осередків Марійських дружин УГКЦ у 2015 році становила 587 осередків чисельністю 9865 членів, що дорівнює 19 відсотків від усіх парафій УГКЦ в Україні і в світі.

Слід зазначити, що Марійські дружини (далі – МД) – це структурізована спільнота. Кожна припарафіальна спільнота (осередок) має свого керівника, парафіяльного духівника та аніматора із духовенства або із світських осіб. За діяльність осередків МД у кожному деканаті відповідає призначений деканом священник, а у межах усієї архієпархії, єпархії чи екзархату за діяльністю МД

є призначений єпископом відповідальний координатор і, зрештою, в усій УГКЦ, координує діяльність МД та інших припарафіяльних спільнот в Україні Комісія у справах мирян, яку очолює у даний час о. Василь Білаш [9].

Таблиця 1

Статистичні дані мережі, кількості осередків і членів Марійських дружин у 2015 р.

За регіонами	Подані анкети на утворення осередків	Фактична кількість осередків	% фактична кількість до поданих анкет	Кількість членів
1	2	3	4	5
Західна Україна				
Львівська архієпархія	208	68	33%	1152
Івано-Франківська архієпархія	244	36	15%	642
Тернопільсько-Зборівська архієпархія	373	236	63%	4139
Сокальсько-Жовківська єпархія	272	31	11%	750
Самбірсько-Дрогобицька єпархія	328	17	5%	276
Стрийська єпархія	182	16	9%	171
Коломийсько-Чернівецька єпархія	157	36	23%	419
Бучацька єпархія	229	71	31%	1098
Загалом:	1993	511	26%	8647
Східна Україна				
Київська архієпархія	65	0	0%	0
Кам'янець-Подільська єпархія	28	5	18%	56
Харківський екзархат	17	0	0%	0
Донецький екзархат	36	1	3%	2
Одеський екзархат	40	0	0%	0
Луцький екзархат	27	2	7%	20
Кримський екзархат	5	0	0%	0
Загалом:	218	8	4%	78
Північна Америка та Австралія				
Вінніпезька архієпархія	32	0	0%	0
Торонтонська єпархія	48	5	10%	106
Едмонтонська єпархія	84	2	2%	45
Саскатунська єпархія	73	1	1%	16
Нью-Вестмінстерська єпархія	12	0	0%	0
Філадельфійська архієпархія	67	4	6%	94
Стемфордська єпархія	44	3	7%	86
Чиказька єпархія	26	0	0%	0
Пармська єпархія	41	4	10%	69
Австралія	8	0	0%	0
Загалом:	435	19	4%	416
Європа та Казахстан				
Перемисько-Варшавська архієпархія	71	0	0%	0
Вроцлавсько-Гданська єпархія	52	0	0%	0

Англія	20	0	0%	0
Франція	19	0	0%	0
Німеччина	20	0	0%	0
Апостольська візитатура в Іспанії	35	0	0%	0
Румунія	20	1	5%	12
Австрія	5	0	0%	0
Італія	60	0	0%	0
Казахстан	6	1	17%	0
Загалом:	308	2	1%	12
Латинська Америка				
Куритибська архієпархія	63	24	38%	273
Прудентополіс (єпархія Непорочного зачаття)	105	23	22%	439
Загалом:	168	47	28%	712
Всього:	3122	587	19%	9865

[10].

Таблиця 2

Статистичні дані І-ї Всеукраїнської прощі Марійських та Вівтарних дружин до Зарваниці, яка відбулася 27 травня 2017 р.

№ з/п	Назва архієпархії/єпархії	Кількість учасників
1	Бучацька	480
2	Сокальсько-Жовківська	235
3	Самбірсько-Дрогобицька	213
4	Коломийсько-Чернівецька	155
5	Львівська	92
6	Стрийська	32
7	Кам'янець-Подільська	17
8	Тернопільсько-Зборівська	3479
Загальна кількість учасників:		4703

[11].

Таблиця 3

Статистичні дані кількості учасників І-ї Всеукраїнської прощі Марійських і Вівтарних дружин деканатів Тернопільсько-Зборівської архієпархії від 27.05.2018 р.

№ з/п	Назва архієпархії/єпархії	Кількість учасників
1	Козівський	337
2	Збаразький	320
3	Теребовлянський	307
4	Козлівський	266
5	Великобірківський	249
6	Підволочиський	247
7	Тернопіль (східний)	239
8	Бережанський	222
9	Великоглибочанський	210
10	Великобerezовицький	202
11	Тернопіль (центральний)	201
12	Залозецький	182
13	Озернянський	143
14	Зборівський	134
15	Микулинецький	112
16	Зарваницький	108
Загальна кількість учасників:		3479

[11].

Таблиця 4

**Статистичні дані кількості членів Марійських та Вівтарних дружин у деканатах
Тернопільсько-Зборівської архієпархії (станом на листопад 2016 р.)**

№ з/п	Деканат	Марійська дружина (Кількість спільнот – кількість дітей у цих спільнотах)	Вівтарна дружина (Кількість спільнот – кількість дітей у цих спільнотах)
1	Зарваницький	10–134	16–88
2	Тернопіль (центральный)	11–201	13–144
3	Тернопіль (східний)	10–246	11–173
4	Великоглибочанський	17–281	18–161
5	Теребовлянський	16–240	25–171
6	Великобірківський	17–294	25–178
7	Озернянський	10–194	10–109
8	Зборівський	7–105	8–125
9	Залозецький	23–357	27–103
10	Бережанський	21–246	29–139
11	Козівський	21–294	18–129
12	Підволочиський	12–161	34–184
13	Збараський	23–223	24–161
14	Козлівський	18–263	21–133
15	Микулинецький	13–200	14–70
16	Великобerezовицький	15–217	17–128
	Разом:	244–3656	310–2196

[11]

Отож, подані таблиці сприяють баченню цілісної картини розвитку і становища марійського руху як в Україні, так і в світі, відродження якого триває.

Список використаних джерел

1. Нова доба. 2007. № 51(8257). 14 грудня. 2. Назарко І., ЧСВВ. Марійські Дружини в Бучачі // Бучач і Бучаччина. Історико-мемуарний збірник: НТШ. Український архів. Нью-Йорк-Лондон-Париж-Сідней-Торонто: Друк. Укр. Видав. Сп., 1972. Т. XXVII. С. 232–235. 3. Лукань Р. З наших Марійських традицій // Вісник Марійських Товариств. Л., 1938. Ч. 7–8. С. 12–13. 4. Лукань Р. Марійські Дружини на українських землях у XVII–XIX стол. // Вісник Марійських Товариств. Л., 1936. Ч. 2. С. 18. 5. Нова доба. 1999. №36 (7827). 10 вересня. 6. Стоцький Я. Бучацький монастир отців Василян: на службі Богові й Україні. До 300-ліття заснування: монографія. Жовква: Місіонер, 2011. 216 с. 7. Інтерв'ю автора (Я. Стоцького) з Ольгою Рудою від 21 грудня 2009 р. м. Бучач. 8. Нова доба. 2007. №24 (8230). 15 червня. 9. Інтерв'ю автора (Я. Стоцького) з о. Василем Брною від 1 березня 2018 р. м. Тернопіль-снт. В. Березовиця. 10. Статистичні дані із статистичного опитування про стан душпастирського служіння в УГКЦ за 2015 р. в рамках стратегії: «Жива парафія – місце зустрічі з Живим Христом» / проведено робочою групою із впровадження стратегії «Жива парафія – місце зустрічі з Живим Христом», яка функціонує при Верховному Архiepіскопі УГКЦ // Опрацювання Відділу статистики Патріаршої Курії УГКЦ. 11. Дані на підставі опитування, яке проводив у листопаді 2016 року о. Василь Брона, координатор Марійських дружин у Тернопільсько-Зборівській архієпархії.

References

1. Nova doba. 2007. №51 (8257). 14 hrudnia. 2. Nazarko I., ChSVV. Mariiski Druzhyny v Buchachi [ChSVV. Mariyskaya Druzhin in Buchachi]. Buchach i Buchachchyna. Istoryko-memuarnyi zbirnyk: NTSh. Ukrainskyi arkhiv. Niu-York-London-Paryzh-Sydnei-Toronto: Druk. Ukr. Vydav. Sp., 1972. T. XXVII. S. 232–235. 3. Lukan R. Z nashykh Mariiskykh tradytsii [Our Mariysk Traditions]. Visnyk Mariiskykh Tovarystv. L., 1938. Ch. 7–8. S. 12–13. 4. Lukan R. Mariiski Druzhyny na ukrainskykh zemliakh u XVII–XIX stol. [Mariinsky Druzhinis on the Ukrainian lands near the XVIII–XIX centuries]. Visnyk Mariiskykh Tovarystv. L., 1936. Ch. 2. S. 18. 5. Nova doba. 1999. №36 (7827). 10 veresnia. 6. Stotskyi Ya. Buchatskyi monastyr ottsiv Vasyliian: na sluzhbi Bohovi y Ukraini. Do 300-littia zasnuvannia [Buchach Monastir Father Vasyliian: on the services of the Gods Ukraine. Up to 300 years of falling asleep]: monohrafiia. Zhovkva: Misioner, 2011. 216 s. 7. Interviu avtora (Ia. Stotskoho) z Olhoiu Rudoiu vid 21 hrudnia 2009 r. – m. Buchach. 8. Nova doba. 2007. №24 (8230). 15 chervnia. 9. Interviu avtora (Ia. Stotskoho) z o. Vasylem Bronoiu vid 1 bereznia 2018 r. – m. Ternopil – smt. V. Berezovytsia. 10. Statystychni dani iz statystychnoho opytuvannia pro stan dushpastyrskoho sluzhinnia v UHKTs za 2015 r. v ramkakh stratehii: «Zhyva parafiia – mistse zustrichi z Zhyvym Khrystom» / provedeno robochoiu hrupoiu iz vprovadzhennia stratehii «Zhyva parafiia – mistse zustrichi z Zhyvym Khrystom», yaka funktsionuie pry Verkhovnomu Arkhyiepyskopi UHKTs // opratsiuvannia Viddilu statystyky Patriarshoi Kurii UHKTs. 11. Dani na pidstavi opytuvannia, yake provodyv u lystopadi 2016 roku o. Vasyl Brona, koordynator Mariiskykh druzhyn u Ternopilsko-Zborivskii arkhyieparkhii.

Yaroslav Stotskyi

**FORMATION AND DEVELOPMENT OF SODALITY OF THE BLESSED VIRGIN MARY
WITHIN THE STRUCTURE OF THE UGCC: PAST AND PRESENT**

The article deals with the formation and genesis of the Marian societies in Ukrainian lands in the Greek-Catholic obedience since the beginning of the 1600s till present days based on Pope Paul V's breve at the request of the Greek-Catholic Metropolitan Joseph Velyamin Rutsky following the aim of deep devotion of believers to the Virgin and, in general, to religious life and practice in each parish. The author highlights the versatile activity of this church society which carried out all sorts of charitable actions, provided help to hospitals, orphanages, schools, organized retreats for believers, printed Educational religious literature and magazines, promoted sincere spirituality among youth, as well as mercy to the fellowmen and loyalty to the Ukrainian Greek-Catholic Church simultaneously declaring its own nationalism, patriotism thus promoting national spirit in Ukrainian society. Following the example of the Marian society and its various groups in Buchach under the spiritual and guiding command of the Fathers Vasilyin Buchatsky Monastery of OSBM, the article reveals the broad multivector activity of members of this Marian movement, its formation, rise and decay and the newest revival, which is a characteristic feature of this movement in the XVI-XXI cc. in Ukraine. In addition, the contemporary process of the revival and formation of the Marian society, which began in early 1990's in the Greek-Catholic parishes in Ukraine, is researched. The author also dwells on the network, the number of centers and members of the Marian society in the Greek Catholic archdioceses, dioceses and exarchates both in Ukraine and worldwide as of 2015 from the statistical standpoint, which contributes to the complete vision of the development and state of Marian movement.

Key words: Marian society, Marian Sodality, spiritual leader, member, activity, development.

УДК 94(477)

Василь Хоміцький

**ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ УПЦ КП В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1991–1993 РР.)**

У статті подається аналіз інституалізації УПЦ КП на початку 1990-х рр. Подано характеристику внутрішньо-церковних протиріч українського автокефального руху в 1991–1993 рр. Відзначено, що міжцерковні суперечності більшою мірою зумовлювались суб'єктивними чинниками – амбіціями ієрархів, боротьбою за владу в Церкві тощо. Окрема увага зосереджена на виявленні основних причин та проявів міжконфесійних протистоянь, що пояснюються різними підходами сприйняттям та розумінням українсько-російського минулого. Доведено, що причини конфлікту між УПЦ КП та УПЦ в підпорядкуванні Московського Патріархату мають різне бачення способу набуття автокефалії.

Ключові слова: УПЦ, УПЦ КП, УАПЦ, український автокефальний рух, міжконфесійні відносини, Помісна Православна Церква.

Входження Київської митрополії у юрисдикцію Московського Патріархату в 1686 р. фактично на три сторіччя зупинило, теоретичні розмірковування на тему автокефалії української Церкви, що було надзвичайно несприятливим чинником як для розвитку державності через постійну суспільну напругу довкола цього питання. Саме період становлення незалежної України з точки зору розвитку автокефального руху є актуальним. Адаже й донині усвідомлення значення реалізованої ідеї помісності Православної Церкви України серед віруючих та представників політикуму є різною. Аналізуючи нинішній стан православ'я в Україні і Вселенського православ'я загалом, слід взяти до уваги їх зв'язок з державною владою, яка зацікавлена в інституційному розвитку Церкви.

Православна Церква в Україні від XVII ст. поступово позбулася (не без політичного та релігійного тиску) своїх українських особливостей і стала засобом колонізації народу з боку Російської імперії, де Російська Православна Церква (далі – РПЦ) була включена в систему державного управління. У період СРСР РПЦ також була провідником політики радянської влади. Традиція державного служіння була продовжена РПЦ після деструкції СРСР та постанови незалежних держав. Відтак, російське православ'я в Російській федерації є ідеологічним інструментом політиків, які прагнуть відновити Радянський Союз. У тандемі з російським урядом РПЦ є провідником «русского мира» та збереження «канонічної території». Слушною видається думка професора А. Колодного, що стан в православ'ї в Україні слід розглядати в історичних та